

Generalitats de l'evolució de la institució notarial

Mariona Fages Serra

HISTORIA.AD

Portada restaurada del protocol notarial de Joan Ortedó, 1488-1524. Fons: Tribunal de Corts-Notarial (Arxiu Nacional d'Andorra)

La història del notariat d'Andorra no la podem desvincular de l'evolució esdevinguda en els territoris veïns sota la influència franca (comtats catalans i Occitània) d'on eren originaris els cosenyors de les Valls.

Tot seguit es presenta un breu resum extret d'articles i estudis realitzats sobre la història del notariat a Catalunya a fi de centrar-nos tot seguit en l'evolució de la institució notarial a d'Andorra¹.

1. Història del notariat català. Arxiu Històric de Protocols de Barcelona- Col·legi de Notaris de Catalunya. www.colegionotarial.org
Autors i col·laboradors variis. Protocols notarians de l'Arxiu Històric Nacional. Visió històrica del notariat a Andorra. Govern d'Andorra, Ministeri de Cultura i Arxiu Històric Nacional. 2002

Ignasi J. Baiges Jardí. Les taxes del notaris andorrans 1356. *Acta Historica et Archaeologica Mediaevalia*. (Barcelona), 22-II (1999-2001), pàg. 485-507

Joan Marc Ferrandez Badillo. Gènesi i evolució del notariat medieval hispànic (Corona de Castella i Corona Catalana-Aragonesa). Grau en Dret, Treball de final de Grau. UDG Facultat de Dret.

Giacomo Floris. El notariat públic a Andorra des dels orígens a la consolidació (segles XII-XV). *Notand*. Ajut de recerca Cebrià Baraut 2017 Govern d'Andorra i Arxiu Nacional d'Andorra.

Antecedents

L'home, com a conseqüència de viure en societat, va incorporar en l'àmbit social i econòmic el concepte de propietat la qual cosa va generar una necessitat de protegir-la mitjançant la obtenció d'una seguretat jurídica.

A l'antiguitat els escribes redactaven contractes que, a posteriori, els magistrats els hi transferien l'autenticitat, és a dir, la fe pública.

A l'Alta Edat Mitjana els scribes acostumaven a ser clergues, donat que eren les persones cultes que formaven part d'una minoria alfabetitzada de la societat. Redactaven documents amb les seves fórmules, però atès que no posseïen l'autoritat per transferir la fe pública a l'acte signat no se'ls pot considerar notaris.

L'escrivà redactava les actes judicials i contractes privats però, la autenticitat d'aquests documents no provenia de l'escrivà, sinó que requeia entre les

parts del contracte i en els testimonis. En el cas d'existència de dubtes o desacords era el jutge qui donava la validesa i interpretació del document.

Els escrivans que redactaven contractes, testaments..., adquiriren la funció de notaris, però sense disposar de cap titulació ni autoritat per transferir la fe pública al document.

Baixa Edat Mitjana

Transició de l'escrivent a notari públic

A finals del segle XII i a llarg del XIII, es va produir la transició de l'escrivà alt medieval al notari públic baix medieval com dipositari de la fe pública, de manera que el document es va convertir en instrument públic.

Aquesta evolució s'ha d'entendre dins el context econòmic, polític i social que va esdevenir durant el procés de transició de l'Alta a la Baixa Edat Mitjana.

En aquest període es va produir el ressorgiment de les ciutats i de la institució municipal. L'activitat mercantil i comercial de la burgesia va generar el desenvolupament de l'activitat notarial, en el que el notari laic adquirí major rellevància que l'eclesiàstic. Tant mateix, és evident, l'enfortiment reial que atorgava privilegis a les ciutats, davant el poder feudal vinculat a l'àmbit rural.

L'evolució de l'activitat notarial va quedar regulada per privilegis reials, senyoriais o bé ordenances municipals, expedits pels diferents poders, dotats de l'autoritat d'on procedia la fe pública. Paulatinament, es van reglamentar els requisits per a ser notari, per a les concessions de notaries, per l'estipulació de les taxes, per les

normes de conservació dels protocols, etc.

Tant a la Baixa Edat Mitjana com a l'Època Moderna, la preservació i propietat dels protocols varen generar diverses reglamentacions, tant per la conservació, com per la prohibició d'emportar-se els protocols de la notaria. Els notaris consideraven que els protocols notariais eren propietat privada d'ells perquè havien estat escrits per ells; i, conseqüentment, quan es traslladaven d'escrivania acostumaven a emportar-se'ls.

Requisits per adquirir el càrrec de notari

Per esdevenir notari s'havia de ser home, secular i lliure, de bons costums, major de 24 anys i amb la obligatorietat de veïnatge.

El requisit de la laïcitat que es va voler imposar va crear conflictes entre el poder laic i eclesiàstic donat que mantenir aquest dret els hi suposava una important font d'ingressos.

Per obtenir el títol de notari s'havia d'estudiar i adquirir experiència al costat d'un notari, entre 2 i 8 anys, i passar un examen davant l'autoritat competencial d'un tribunal.

L'aprenentatge per a ser notari es basava més que en el coneixement jurídic, en l'adquisició de la tècnica exercint d'aprenent en una notaria.

El notari lliurava els seus serveis a canvi d'una retribució regulada pels poders públics (veguers, batlles i prohoms) i que variava en funció del tipus de document (venda, testament, capítols matrimonials, censals,...), així com pel valor dels bens o drets.

La concessió d'escrivanies suposava una important font d'ingressos tant pels comptes reis, els senyors feudals (laics i eclesiàstics), com per les

viles i ciutats, donat que s'efectuaven mitjançant concessions emfitèutiques.

Les escrivanies, sovint tenien un règim de monopoli. Els notaris, tant laics com eclesiàstics, podien nomenar substituïts, i donar concessions vitalícies a canvi del pagament d'un cens.

Segons qui concedia la notaria o escrivania, el notari esdevenia en: notari general, nomenat pel rei i actuava en tot el territori de la corona; notari local, nomenat per l'autoritat municipal, actuant adscrit a la vila o a la ciutat; o, notari baronial, nomenat per senyor laic o eclesiàstic, i actuant en el territori jurisdiccional del senyoriu.

Aquesta diversitat de tipus de notaris va generar rivalitats competencials entre ells. A vegades un notari actuava simultàniament de notari públic en l'àmbit privat d'una ciutat, de notari reial i senyorial en l'àmbit judicial i d'auxiliar judicial en la cort del veguer o del batlle. A més, en les escrivanies parroquials, els rectors i vicaris també autoritzaven documents.

A fi de donar validesa jurídica al document públic, cada notari utilitzava el seu "signum" personal. Aquest sempre havia d'ésser el mateix. En ser un dibuix era de fàcil identificació pels analfabets. Acostumava a ser una creu amb variants de puntes de fletxes, espigues, lletres, anagrames i es situava al costat de la paraula "signum".

Segons el grau professional, a les notaries hi havia una jerarquia amb categories professionals. A més del notari titular de l'escrivania, podia haver-hi el notari substituït que actuava de forma delegada del titular i amb plena validesa. El connotari, que actuava de forma subordinada del notari titular. El notari iurati com ajudant qualificat que podia autoritzar documents, sempre sota l'ordre del

notari titular. Finalment, l'escrivent i aprenent, el primer amb una retribució, i el segon havia de pagar per aprendre l'ofici.

Època Moderna

Centralització del poder atorgant

Inici del notariat actual

Amb Felip V i els seus Decrets de Nova Planta es varen produir importants canvis. L'objectiu va ésser centralitzar la organització i funcionament de la institució notarial per obtenir el control dels òrgans de poder.

En el període lliberal, la llei del notariat del 1862, encara vigent a l'Estat Espanyol, va suposar l'inici del notariat contemporani. S'unificava la professió del notariat, és a dir, només hi hauria un tipus de notari. Es separava la fe pública judicial de caire repressiu, de la extrajudicial actuant de forma preventiva i cautelar. Es va establir una organització jeràrquica del notariat. Es van reglamentar les oposicions per accedir a notari, les retribucions pels aranzels. Els protocols es van considerar propietat de l'Estat, però quedant sota la custòdia del notari, etc.

En la actualitat, el notari no només autentifica l'atorgament del contracte, sinó que també exerceix la funció d'informar, assessorar, i revisar la redacció.

EL NOTARIAT A ANDORRA

Per acompanyar el llistat cronològic adjunt, presentarem un breu resum dels moments claus que van configurar la evolució del notariat a Andorra.

La consolidació de les funcions del càrrec no les podem desvincular de les transformacions

esdevingudes en els territoris veïns, tant per la situació jurídic-política del cosenyoriu, com per la situació geogràfica de veïnatge amb el territori català i l'occità.

El notariat andorrà a l'època medieval

Les escriptures conegudes anteriors al 1280 varen ser redactades per preveres o clergues residents a les Valls, donat que tenien la formació necessària per a redactar testaments, capítols matrimonials, vendes... El 1280 es té constància del primer notari públic d'Andorra, Arnau de Anorra, que va signar una donació com a tal per autorització episcopal².

El segon Pariatge (1288).

Establiment de les bases del notariat a Andorra

A finals del segle XIII, amb la signatura del segon Pariatge, es van configurar les bases del notariat a Andorra, que van perdurar fins a finals del segle XX amb la promulgació de la llei del Notariat del 1996, data en que es van produir els canvis necessaris cap el notariat contemporani.

En el capítol IVart del segon Pariatge del 1288, s'estableix i es regula, per primera vegada, la institució notarial a Andorra, restant sota la potestat del poder senyorial del bisbe d'Urgell i del comte de Foix.

Els cosenyors nomenaven els notaris atorgant-los la fe pública que aquests van transferir als contractes (testaments, codicils...) efectuats entre els homes d'Andorra, mitjançant la presència del seu signum i de la fórmula on s'especificava

la procedència -ambdós cosenyors- de la seva fe pública.

La institució del notariat a les Valls d'Andorra estava vinculada al poder dels cosenyors feudals, laic i eclesiàstic, que transferien i atorgaven la fe pública als notaris; be un o altre cosenyor, o bé amb autorització conjunta.

També es va establir que ambdós es repartirien per la meitat tots els emoluments provinents del nomenament de notaris, de la venda o concessió emfitèutica del càrrec, del cànon anual pactat, dels aranzels, així com, de les penes pecuniàries imposades pels cosenyors en el supòsit de l'incompliment de les funcions per part del notari³.

Reglamentació de l'ofici

Allarg de la Baixa Edat Mitjana i de l'Època Moderna, l'escassa documentació existent i coneguda ens mostra que els notaris van provocar el descontent dels habitants d'Andorra.

Aquests, sovint, van plantejar queixes tant per l'actuació abusiva, com per la deixadesa en l'exercici de les funcions que els cosenyors havien delegat als notaris. Queixes motivades perquè sovint estaven absents d'Andorra, per la manca de cura de la documentació, per l'aplicació de tarifes abusives tant en l'expedició de documents en l'àmbit privat, com en actes d'afers públics judicials. Fins ben entrat el segle XX els notaris participaven tan en afers de l'àmbit privat, com en actes d'afer públic al costat del veguer.

Per posar fi a la negligència dels notaris, els veguers van dictar regulacions i normes. L'any 1356, els veguers varen decretar una sèrie de disposicions,

2 Cebrià Baraut. Cartulari de la Vall d'Andorra. Segles X-XIII. Vol II. Andorra 1990 pàg. 78-79

3. Pariatges Andorra 1278-1288 Ed. commemorativa del seu set-cents aniversari Andorra Govern Conselleria d'Educació i cultura. 1a edició AND-282-1988. Pàg. 95

tals com: que els notaris havien de residir a les Valls i estar vinculats al territori; també es va establir la obligació d'efectuar visites setmanals a les diferents parròquies per proporcionar els seus serveis a tots els veïns de les Valls. Tanmateix, a fi de posar fre a les taxes desmesurades que aplicaven, es van regular els preus d'aquestes segons els diferents tipus de contractes: capítols matrimonials, testaments, donacions, vendes..., i segons els valors dels bens objecte del document.

Finalment, s'establí la imposició d'una pena pecuniària, a repartir entre els dos cosenyors, en el supòsit d'incompliment d'aquestes mesures⁴.

Durant el segle XV continuaren les queixes dels andorrans pel comportament dels notaris, tant com a auxiliars de l'administració de justícia, com en l'aplicació de les taxes per l'expedició de documentació de l'àmbit privat; fets que van donar pas a noves regulacions.

El 1419, el bisbe Francesc de Tovià, a petició dels prohoms de les Valls, disposà que qualsevol habitant d'aquestes, declarat innocent en judici, quedés exempt de pagar al notari pels seus serveis com a auxiliar de la administració de justícia. Tot i així, al 1433 es van tornar a produir queixes, donat que els notaris continuaven exigint el pagament. Tant mateix, una sentència del 1456, redactada l'any 1463, obligava al notari Guillem Carreu a l'acompliment de les taxes establertes per a l'expedició de documents⁵.

4. Ignasi J. Baiges, Mariona Fages. Diplomataris de la Vall d'Andorra. Segle XIV I (III) Andorra 1993 Docs 44-45-46-47-48

Ignasi J. Baiges Jardí. Les taxes del notaris andorrans 1356. Acta Historica et Archaeologica Mediaevalia. (Barcelona), 22-II (1999-2001), pàg. 485-507

5. Susanna Vela Palomares. Diplomataris de la vall d'Andorra. Segle XV. IV(IV) Andorra 2002 Doc 25-39-69

El notariat andorrà a l'època moderna

Participació del Consell en l'elecció dels notaris Presentació de la doena

L'emplaçament geogràfic d'Andorra, d'alta muntanya amb valls tancades, de difícil accés, amb una població escassa, dispersa, aïllada durant l'hivern, amb manca de cultura, són causes evidents de la manca de notaris originaris d'Andorra.

Els nomenaments efectuats pels cosenyors de notaris i escrivans de fora el territori va generar noves queixes donat que els notaris consideraven que els manuals eren de la seva propietat, i quan deixaven l'escrivania se'ls emportaven.

A fi d'evitar desarrelament al territori el 1607, el bisbe Andreu Capella, va concedir al Consell el dret a presentar dues persones, la doena, a fi de que el copríncep corresponent n'escollís una. Disposició que va suposar, per primera vegada, la participació del Consell de les Valls en la elecció de notari.

Tanmateix, en aquest període es van establir nous preceptes referents al funcionament de la notaria, obligant als notaris que qualsevol document judicial o extrajudicial que s'expedís a les Valls havia d'estar registrat en manuals i dipositat i conservat en l'escrivania pública de les Valls amb la prohibició d'extreure'ls, de manera que els futurs notaris i escrivans, en cas necessari, poguessin expedir còpies de les escriptures públiques amb validesa jurídica⁶.

Pel que fa al nomenament de notaris, tenim constància, de diversos documents, on podem observar la transició del nomenament per part

6. Domènec Bascompte Grau. Diplomataris de la vall d'Andorra. Segle XVII. III(IV) Andorra 1997. Doc 14

ANA/AHEE 80 micr 415 original 1608 còpia 1934/1/29 Teodor Moles

dels cosenyors; així com, de la presentació de la doena per part del Consell.

L'any 1596, per portar a terme la successió de Joan Colat, Pere Coromines i Pere Ortedó, advocats de la Seu d'Urgell, es van dirigir al Consell per presentar la sol·licitud de Maties Ribot, aspirant al càrrec de notari, seguint un privilegi del rei de França⁷.

Per altre banda, el 1627, Pere Antoni Rossell va ser nomenat notari pel bisbe després de la presentació de la doena pel Consell concursada per Pere Antoni Rossell i Joan Areny⁸.

El 1646, després de la defunció de Pere Antoni Rossell, el Consell va presentar en la doena a Joan Areny d'Encamp i Joan Ribot de Escaldes com a persones *cristianes, virtuoses i hàbils per a exercir l'ofici de notari*, a fi de que el copríncep francès escollís i nomenés notari⁹. Potser la presentació es va efectuar amb fets consumats donat que Joan Ribot ja signava documents, com a notari públic de les Valls per autoritat apostòlica i ordinària, entre els anys 1603 i 1656¹⁰.

En la documentació consultada, hi ha algun cas que fa entreveure la pressió efectuada per l'aspirant al Consell perquè el nomenin notari. Tenim el cas de Joan Antoni Rossell, que sense respectar els tempus establerts per a la presentació de la doena, al 1690 el Consell es va trobar forçat a acceptar el seu nomenament¹¹.

La presència dels càrrecs eclesiàstics en la demarcació parroquial, la seva influència sobre

els feligresos, l'orografia del territori que dificultava sovint la presència del notari en moments precisos, va comportar que els vicaris perpetus, preveres, rectors i capellans fessin de substituïts dels notaris absents a les parròquies. És evident que els notaris i els capellans eren les úniques persones que tenien formació en aquestes comunitats disperses d'alta muntanya.

Cal recordar que els notaris també actuaven com a secretaris en el Consell de la Terra per aixecar les actes de les sessions.

Manual Digest (1748)

Primera compilació de l'organització de l'escrivania i de les responsabilitats i obligacions del notari

El Manual Digest de 1748, i després el Politar de 1764 van representar les primeres compilacions de tots els privilegis anteriors que varen configurar l'evolució del notariat a Andorra.

Es descrivia com havia d'esser la organització de l'escrivania pública, dels escriptors i dels notaris:

Només podia haver-hi una notaria pública regentada per un sol notari o escriptor públic elegit pels coprínceps, desautoritzant als vicaris perpetus i eclesiàstics que exercissin de notaris.

En l'escrivania s'havien de conservar els instruments públics de contractes, i els processos civils i criminals efectuats en qualsevol parròquia, o per algun substituït del notari de les Valls.

En el supòsit de l'absència del notari, aquest havia de deixar a la notaria tots els manuals, instruments públics de contractes, documentació judicial, processos civils i criminals; el Consell era el responsable del seu acompliment. És a dir, l'escrivania havia d'estar sota la tutela del Consell, i aquest donava al notari l'autoritat de mantenir-la

7. ANA/ASC 2824

8. ANA/ASC 2803

9. ANA/ASC_2822

10. ANA/ACCO 98 ANA/CCAB 138

11. ANA/ASC 2841, 02842, 02846. ANA/CR 444 1.3, 445

1.13

en perfectes condicions.

En el Manual Digest també es feia menció de l'estat deplorable de l'escrivania on els documents no estaven arxivats trobant-se en un estat molt deteriorat; també denunciava la pèrdua de molts manuals i processos.

Amb la finalitat de posar fi a aquesta situació s'enumeraren una sèrie de recomanacions:

Referent al notari, aquest, a ser possible, havia de ser natural de les Valls.

El notari tenia la obligació de mantenir en armaris els manuals i les pliques arxivats, notari per notari, retolant el nom de cadascú i l'any. La documentació que no estès rubricada o epigrafiada no es podia arxivar. Els processos civils i criminals, havien d'estar separats els uns dels altres, amb el seu rètol a les tapes. Els llibres de Corts, retolats a les tapes, havien d'arxivar-se en el seu armari corresponent.

De tota la documentació que es generava en la notaria s'havia de confeccionar un registre que havia de desar-se en un caixó de la taula tancat amb clau, anotant en cada un d'aquest els anys dels manuals i el nom del notari; facilitant així la seva localització.

Els fragments de processos no definits s'havien de retolar com a general. El que fos il·legible en la retolació s'havia d'anotar com a *Diversorum fragmenta non facile legibilium*.

Quedava prohibit que la documentació sortís de l'escrivania a no ser que fos estrictament necessari, amb l'obligació de tornar-la, sota pena d'excomunicació pel seu incompliment.

Tota la normativa, els preus de les escriptures, i la reglamentació de la Cúria havia d'estar exposada sobre una taula de l'escrivania, de manera que es pogués veure fàcilment.

També havia d'haver-hi un armari per custodiar les armes i les pertinences dels delinqüents.

La notaria havia d'estar neta i el Consell, anualment, havia d'efectuar una inspecció a fi que tot estès en ordre i, de manera extraordinària, sempre que ho cregués oportú.

També s'especificava que el càrrec de notari i escrivà de les Valls era vitalici i nomenat, després de la presentació de la doena, de forma alterna pel Bisbe d'Urgell i el copríncep francès i tant si era nomenat per l'un o per l'altre havia de signar per l'Autoritat Ordinària i pel condomini de les Valls, a fi de donar fe a les escriptures.

Finalment, es va establir una relació de la remuneració dels notaris, tan per les seves actuacions el l'àmbit judicial, com extrajudicial i de les seves tarifes¹².

Decret de Francisco Fernando de Xàtiva (1769)
Limitacions en la intervenció dels eclesiàstics en l'ofici de notari

Tot i les normes presentades en el Manual Digest, no es va aconseguir el seu compliment. El 1769, el bisbe de la Seu, Francisco Fernando de Xàtiva, va reconèixer la problemàtica existent a la notaria d'Andorra, tant per la manca de coneixement del Dret, com per la manca en la cura dels protocols; aquesta situació va suposar la nul·litat de molts contractes, així com de nombrosos conflictes i litigis entre els homes de les Valls.

El bisbe va decretar que a les Valls només podien haver-hi notaris nomenats pel bisbe i el seu cosobirà, el rei de França; i que els rectors només

12. Antoni Fiter i Rossell. Manual Digest de les valls neutres d'Andorra. Ed. Consell General del Principat d'Andorra, Aloma Ed. 1a edició novembre 2018. pàg.180-190. Antoni Puig. Politar Andorrà. 1764 Edició a cura d'Ignasi J. Baiges Jardí. Consell General, Principat d'Andorra 2015. Pàg. 279-288

podien redactar testaments.

En el decret es va prohibir als notaris atorgar les cancel·lacions de censos i censals en un resum anotat en els marges dels instruments; sinó que aquestes havien de constar en una escriptura separada, facilitant així el registre, tant del deute, com de la redempció d'aquest.

També es va prohibir expedir còpies d'escriptures sense estar registrades correctament en el protocol notarial.

En el decret s'esmenta la validació de tota la documentació expedida fins a la data d'aquest; però tota la que fos tramesa amb posterioritat, sense tenir present l'establert, es consideraria nul·la.

Finalment, el bisbe va ordenar al Consell la obligació de tenir cura de l'acompliment d'aquest decret i de fer-lo públic a totes les parròquies¹³.

Durant els segles XIX i XX el notariat a Andorra no va experimentar grans canvis. Va continuar posseint la doble funció de fedatari, actuant en actes jurídics privats i també en actes judicials. Hi havia dos notaris¹⁴, elegits pel sistema de la doena, que van exercir el càrrec de forma vitalícia¹⁵.

Tot i la reglamentació emesa en períodes anteriors per regular el funcionament de la notaria i la organització dels protocols, observem com els notaris descuiden les seves funcions i continuen amb la seva perseverança de considerar que els protocols eren de la seva propietat, de la

13. APC 32

Llibre de les expedicions foli 66 Jerónimo Fernández Fuentes.

14. Va ser durant la segona meitat del XVIII, que es van nomenar dos notaris, un per cada coprincep. Susanna Vela Palomares. Protocols notarials de l'Arxiu Històric Nacional. Govern d'Andorra, Ministeri de Cultura, Arxiu Històric Nacional. Juny del 2002. Pàg. 40

15. Laureà Pagarolas i Sabaté. Protocols notarials de l'Arxiu Històric Nacional. Govern d'Andorra, Ministeri de Cultura, Arxiu Històric

que podien extreure algun tipus de rendiment econòmic; bé venent-los al notari que els succeís, o bé deixant-los en cas de defunció als seus successors. El fet de posseir un manual permetia expedir còpies i per tant un ingrés monetari.

A la segona meitat del segle XIX, trobem documentació a fi de reconduir la situació.

Seguint el Manual Digest, el 1853 el bisbe Josep Caixal, va redactar un decret que entre altres qüestions, ordenà que, anualment, els notaris havien de presentar els protocols efectuats en aquell any al Consell General, a fi de comprovar si estaven al corrent pel que fa a la còpia de les escriptures¹⁶.

Reglamentació redactada pel Consell General i els veguers

A la segona meitat del XIX, es torna a intentar una nova reglamentació de l'escripció pública possiblement datada i redactada l'any 1854 pel Consell General i els veguers¹⁷.

En aquest reglament hi ha 29 disposicions i una transitòria que les detallem a continuació:

Conservació dels protocols

1-Els notaris, quedaven obligats a presentar al Tribunal, la relació de tots els protocols anotant els anys, en un termini de 15 dies des de la publicació del reglament

2-Els particulars que tinguessin manuals també els havien de lliurar.

3-El notari havia de lliurar mensualment al Consell General i al Tribunal de Corts la relació de les escriptures autoritzades durant el mes, amb la

Nacional. Juny del 2002. Pàg. 31

16. E. López Montanya i J. Peruga Guerrero, Diplomatar de la vall d'Andorra. Arxiu Històric Nacional. Ministeri de Cultura. Andorra la Vella, 1994, doc. núm. 49, pàg. 192-195

17. ANA/ASC 5837

finalitat d'anotar-les en el manual.

4-A la finalització de cada any, s'havia de confeccionar un índex amb el número d'escriptura i folis, i enquadernar-ho juntament amb el manual.

5-De les escriptures que es trobaven a la Cúria de la Casa de la Vall, es prendrien les disposicions necessàries a fi de restaurar-les.

6-Els Protocols dels notaris, per ésser d'interès i com a be públic, havien de ser propietat de les Valls. Per tant, mentre el notari exercís, ell era el responsable de tenir cura de la documentació, i el seu successor, al obtenir la notaria, podia adquirir el dret de reclamar-los a fi de custodiar-los.

7-El Tribunal de Corts i els veguers havien de ser els responsables de vigilar la seva conservació. També en el cas que algun particular que no tingués cura d'algun protocol de la seva propietat, estava obligat de dipositar-lo a l'arxiu de la Casa de la Vall.

8-L'omissió en l'acompliment de les disposicions pel notari, segons el grau, suposaria la pèrdua del càrrec, o el pagament d'una multa.

9-Sobre els notaris va recaure la responsabilitat de conservar la documentació mentre aquesta estès sota la seva custòdia i evitar-ne la pèrdua

Redacció de les escriptures

10-Totes les escriptures havien d'estar numerades.

11-Els notaris tenien la obligació de llegir-les als atorgants i testimonis que acte seguit havien de signar.

12-En el supòsit que l'atorgant no sabés escriure havia de fer-ho un testimoni que en sabés i que fos major d'edat.

13-Prohibició que els notaris acceptessin signatures en documents en blanc.

14-En els traspassos de domini s'havia de fer menció de totes les càrregues afectes, tant a les finques urbanes, com a les rústiques.

15-En absència de càrregues, o de no posseir el títol de propietat de la finca, s'havia de fer constar,

en ambdós casos, que l'afirmació quedava sota la responsabilitat dels atorgants.

16-Davant el fet de no posseir el títol de propietat, el notari havia de fer constar la data del títol de propietat declarada pel transmetent.

17-En el supòsit de l'existència de més d'una finca, s'havia de fer constar el valor de cada una.

18-Amb la finalitat d'expedir l'escriptura adequada, que s'ajustés a l'interès de cada una de les parts, els notaris havien d'entreveure la intenció dels atorgants, especialment, en cas de vendes a carta de gràcia i préstecs. Per a distingir-ho, s'haurien de comprovar qui es quedava la finca. En el cas que se la quedés el comprador s'havia d'emetre una escriptura de venda a carta de gràcia; i en el cas que la finca se la quedés el venedor, en forma de préstec, establint-se un arrendament i s'havia de comprovar que l'arrendament no excedís el 5% del capital, perquè en cas contrari es consideraria un contracte d'usura que el notari no podia autoritzar.

19-Només estava permès atorgar escriptura, quan es pogués comprovar que les quantitats havien estat lliurades veritablement.

20-En l'atorgament de préstecs i hipoteques, s'havia de tenir present que les hipoteques generals representaven una obligació personal, i en les hipoteques especials la obligació afectava tots els bens hipotecats. Diferencia que el notari hauria d'advertir a les parts a fi d'evitar enganys.

21-Les hipoteques dotals quedaven excloses de les anteriors a partir de la promulgació del reglament.

22-Les escriptures de cancel·lació i extinció d'una obligació s'havien d'atorgar de la mateixa forma que la seva constitució.

23-En les de donació inter vivos, on es transmetia el domini de les coses donades, el notari havia d'aconsellar als donants la necessitat de fer constar totes les finques, drets i gravàmens existents en els bens de la donació o heretament universal, a fi de que els atorgants veiessin la utilitat que els hi pogués reportar en el cas de fer-ho.

24-No es podria ometre, ni ser inexactes en la

descripció dels bens objecte de venda, donació, cessió, i hipoteca.

25-En el supòsit d'una finca s'havia de detallar el tipus, el nom, la superfície, la parròquia o quart on estava situada i els seus límits pels quatre punts cardinals; en el cas de finca urbana hi havia de constar el carrer, plaça, a ser possible el número i, si s'esqueia el pis. Si la transmissió era d'un dret, s'havia de mencionar la seva naturalesa.

26-A les escriptures, el notari havia de donar fe, tant del coneixement com de la capacitat dels atorgants.

27-En l'escripturació de bens de menors o incapacitats el notari havia d'inserir la autorització del batlle; en les fiances judicials constituïdes pels seus tutors en la inserció, havia de constar la resolució judicial.

28-Si un atorgant actuava com apoderat, s'havia de fer constar la data de la procura, i el nom del notari.

29-Les escriptures havien de ser emeses en paper de barba i de mida ordinària.

Disposicions transitòries

30-Per complementar l'article 6è es va reconèixer a les vídues dels notaris del moment el dret a percebre la meitat dels honoraris que es meritessin per les còpies dels protocols del seu espòs. Però restaven obligades a lliurar els protocols a l'arxiu.

Aranzels dels notaris

Del punt 1 a l'11 es detallaven els preus segons el tipus d'escriptura, el valor del be o dret escripturat, el nombre de testimonis, i l'expedició de còpies.

12-Al peu de les escriptures s'hi havia de fer constar els aranzels aplicats, en cas d'incompliment se'ls imposaria una multa de 10 pessetes, destinada al manteniment de l'arxiu notarial.

13-Els fulls de les escriptures haurien de tenir 24 línies i numerats.

14-El cobrament dels drets del notari, en el cas que les parts no volguessin pagar-los, el batlle citaria al deutor, perquè en un termini de tres dies liquidés el deute o be l'impugnés.

15-En el supòsit de no pagar-lo o impugnar-lo es procediria a l'execució dictada pel batlle.

16-Si s'impugnava i era considerada justa, el notari, a més de les despeses, havia de pagar una multa pel valor de l'import impugnat que es destinaria al manteniment de l'arxiu.

17-Si la impugnació fos infundada, el deutor hauria de pagar el deute més les despeses i una multa de 5 pessetes. Contra la sentència del batlle, es podien presentar recursos ordinaris, sempre i quan que en el període de 3 dies, el deutor diposités l'import reclamat en el compte del batlle.

18-La disposició 18 està en blanc.

19-Els notaris que cobressin menys de l'establert en l'aranzel, serien sancionats amb una multa de 10 pessetes, que es destinarien al manteniment de l'arxiu.

20-A les escriptures on hi constés més d'una finca es cobraria 65 cèntims per cada una de elles.

21-En les escriptures de permutes o donacions, hi hauria de constar el valor del be, o bens. Si les parts no volguessin fer-ne constància, el notari hauria de cobrar per escriptura 12 pessetes i mitja.

A finals de 1888 i principis del 1889, El Consell General¹⁸ i els comuns varen manifestar la necessitat de congelar les tarifes aranzelàries dels notaris, davant "*...la crisi monetària que esta atravesan lo miserable país andorra des de quatre á cinch anys atrás, y considerant que tot lo país està en estat de decadència...*"¹⁹.

Malgrat tot consideraren oportú la modificació de

18. ANA/FCV 9485 fol.84r-v , fol.85r

19. ANA/ASC, núm.4872

les dietes tant, dels notaris com, per les autoritats que anaven a executar visures, així com de la remuneració per les responsabilitats de custòdia, conservació i arxivament de la documentació notarial.

A la primera meitat del segle XX trobem documentació on es continua veient la problemàtica en el nomenament de notaris així com pel lliurament de les còpies.

En concret, l'any 1933, el Consell no va reconèixer com a notari a Rossend Jordana, donat que l'havia nomenat directament el bisbe sense respectar els privilegis del Consell²⁰.

El 1949, tornem a apreciar l'etern problema de la conservació dels protocols, i manuals notariais. El Consell assessorat pel seu lletrat assessor va acordar que els notaris restaven obligats a lliurar al Consell General una còpia de tots els contractes emesos, a fi de crear l'arxiu notarial a la Casa de la Vall, de forma que qualsevol notari en cas necessari pogués consultar la documentació. Tan mateix, varen considerar la importància de efectuar còpies com a prevenció en els supòsits d'incendis, robatoris, etc. sol·licitant que dins del possible es fessin còpies de totes les escriptures antigues, i confeccionessin un verdader registre notarial. Pel que fa als testaments i altres actes de tipus unilaterals no van considerar necessari efectuar la còpia, tan sols se'ls demanava una relació cronològica amb les dates, el núm. d'ordre i el noms dels atorgants.

També es va acordar que els notaris en exercici es fessin càrrec de la conservació i d'efectuar les còpies de manuals, protocols i documentació existent en dues ex-notaries: com la de Palmitjavila d'Encamp, i la notaria Calvet d'Andorra la Vella. Tan mateix el Consell General

continuava tenint l'obligació d'inspeccionar les notaries i, d'exigir anualment la presentació dels protocols. Finalment, es varen establir dos òrgans sancionadors en supòsits de irregularitats mitjançant les delegacions permanents i el Tribunal de Corts²¹.

Llei del Notariat (1996). Notariat contemporani

No va ser fins el 1996, després de la Constitució, amb la llei del Notariat, que van produir-se els canvis necessaris cap al notariat contemporani regulant-se la funció del notari com a coneixedor del dret i com a posseïdor de la fe pública d'acord amb la tradició d'Andorra, tan mateix es va establir l'àmbit d'actuació, els honoraris, la reglamentació dels instruments públics, així com l'organització de la institució, i la creació de la Cambra de Notaris.

20. ANA/FCV 9485 fol.279v

21. ANA/FCV 9486 fol.135v-136r

Fonts consultades per a la confecció del llistat cronològic dels notaris d'Andorra

Per a confeccionar el llistat cronològic dels notaris d'Andorra hem considerat com a notaris els signants de documentació redactada en el territori de les Valls d'Andorra. Cal tenir present que també s'han inclòs els eclesiàstics, donat que varen representar un paper important en la configuració de la història del notariat a Andorra.

Tota la informació l'hem extret de les fonts que detallem a continuació:

Arxiu Nacional d'Andorra

- Documentació dels fons familiars i patrimonials d'accés lliure, i en el cas de fons d'accés restringit s'ha efectuat la consulta dels inventaris
- Documentació dels fons de l'administració central (Antic Consell General) ASC (Arxiu Set Claus), i FCV (Fons Cada de la Vall)
- Documentació dels fons de l'administració local (Arxius comunals)
- Inventaris dels Arxius parroquials
- Documentació del fons notarial del Tribunal de Corts i Documentació del fons del Tribunal de Corts
- Documentació dels fons notariais de les notaries Maties Aleix, Marc Vila, i de la Cambra de notaris.

Bibliografia

- **Cebrià Baraut.** Cartulari de la Vall d'Andorra. Segles IX-XIII. Vol I. Andorra 1988 Conselleria d'Educació i Cultura del Govern d'Andorra
- **Cebrià Baraut.** Cartulari de la Vall d'Andorra. Segles X-XIII. Vol II. Andorra 1990 Conselleria d'Educació i Cultura del Govern d'Andorra
- **Ignasi J. Baiges, Mariona Fages.** Diplomataris de la Vall d'Andorra. Segle XIV. Andorra 1993 Govern d'Andorra
- **Susanna Vela Palomares.** Diplomataris de la vall d'Andorra. Segle XV. Andorra 2002 Govern d'Andorra
- **Domènec Bascompte Grau.** Diplomataris de la vall d'Andorra. Segle XVII. Andorra 1997. Govern d'Andorra

- E. López Montanya i J. Peruga Guerrero**, Diplomataris de la vall d'Andorra. Segle XIX. Andorra 1994. Govern d'Andorra
- Antoni Fiter i Rossell**. Manual Digest de les valls neutres d'Andorra. Ed. Consell General del Principat d'Andorra, Aloma Ed. 1a edició novembre 2018.
- Antoni Puig**. Politar Andorrà. 1764 Edició a cura d'Ignasi J. Baiges Jardí. Consell General, Principat d'Andorra 2015.

